
Buza Zsolt:

Mikó Jenő: „Az elszemélytelenedés tüneteinek kóros hatását sokféleképpen észleljük...”¹

(Bogárpuszta, 1931. május 17. – Révkomárom, 2004. július 1.)

Abstract: Jenő Mikó: „The pathological effect of the symptoms of impersonation of the symptomatic effects of the symptoms of alteration”.

Jenő Mikó, the pastor of the Slovak Reformed Christian Church and then bishop between 1988 and 1996, tried to serve our church in the light of the gospel during the great changes. It took a huge responsibility, a family and churches base that provided the background, as well as a powerful and repeated start to create a living and professing community after the ossified system where the established customs were obvious. The world opened up, the vision expanded, the service multiplied, more hands and fewer complainers were needed. In such a situation, the Catechetical Seminaries in Kassa and Komárom were established, later in 1994 the Calvin János Theological Academy, the constitution of our Church was renewed, foreign relations expanded and we had to stand firm under the weight of trials, yet the most noble goal was the strengthening of the congregations. The work continued as it was possible and with whom it was possible. This short study is the imprint of this, which is a summary of a life that had to learn to always speak and act in accordance with the reformist principle „semper reformanda”.

Keywords: Jenő Mikó, Reformed Christian Church of Slovakia, Reformed Parish of Bratislava, Reformed Parish of Vágfarkasd, mission.

¹ Bratislava - Pozsony, 1985. november 14.

Absztrakt: Mikó Jenő: „Az elszemélytelenedés tüneteinek kóros hatását sokféleképpen észleljük...”

Mikó Jenő, a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház lelkésze, majd 1988 és 1996 között első órállója a nagy változások idején próbálta az evangélium fényében szolgálni egyházunkat. Hatalmas felelősség, a háttérrel biztosító családi és gyülekezeti bázis, valamint erőteljes többszöri nekifutás kellett ahhoz, hogy a megcsontosodott rendszer után egy élő és hitvalló közösség jöjjön létre ott, ahol a nyilvánvalók voltak a berögzült szokások. Megnyílt a világ, kitágult a látás, megsokszorozódott a szolgálat, több kézre és kevesebb panaszkodóra volt szükség. Ilyen helyzetben jött létre a kassai és a komáromi Katechetikai Szeminárium, később 1994-ben a Calvin János Teológiai Akadémia, megújult Egyházunk alkotmánya, kiszélesedtek a külföldi kapcsolatok és a próbák súlya alatt helyt kellett állni, mégis ezek mellett a legnemesebb cél a gyülekezetek hitbeli megerősítése volt. Folyt a munka, ahogy lehetett és akikkel lehetett. Ennek lenyomata ez a rövid tanulmány, amely összefoglalója egy olyan életnek, amelynek meg kellett tanulnia mindig a „semper reformanda” reformátori alapelv nyomán szólni és cselekedni.

Kulcsszavak: Mikó Jenő, Szlovákiai Református Keresztyén Egyház, Pozsonyi Református Egyházközség, Vágfarkasdi Református Egyházközség, misszió.

Életkörülmények, családi előzmények és gyermekkor

A Zemplén vármegyében letelepedő Mikó családot a címerleveles nemes családok között említik, akik feltehetően a bölöni ág leszármazottai voltak és szolgálatukért az erdélyi fejedelmek által nyerték el a Sáros és Zemplén vármegyében lévő birtokokat. A bölöni ág kiemelkedő alakja az a Mikó Lőrincz, aki nívós kolozsvári ügyvédi irodáját az 1848/49-es magyar szabadságharc és forradalom után inkább fölszámolta, csakhogy megmentse a veszélyben lévő unitárius kollégiumot a bezárástól és jogtanárként vállalt szolgálatot.²

Szövevényes úton jutunk el egészen Bogárpusztára, ahol Mikó Jenő, Mikó Ferenc és Vancák Erzsébet református szülők második

² NAGY, IVÁN, *Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal*, Kiadja Ráth Mór, hetedik kötet Pest 1860., [2021. május 20.]

fiúgyermeke, 1931. május 17-én született. A keresztség sákramentumában a folyó évben az anyakönyvi bejegyzés alapján harmadik gyermekként 1931. május 25-én részesült az Izdobabeszteri Református Egyházközség templomában, amit Csatáry Gyula helybeli lelkész szolgáltatott ki.³

A betűvetés mesterségére először Felső–Hutkán oktatták a helyi népiskolában 1938 és 1940 között. Az elemi osztály utolsó évét a családtól távolabb a Migléci Református Egyházközség református iskolájában végezte, ahonnan a híres Sárospataki Református Kollégium ódon falai közé vándorolt. Így nagyon korán elkerült az atyai háztól.⁴

Sajnos a Sárospataki Tudományos Gyűjteményekben a Gimnázium 1939–1952 közötti időszak naplói hiányoznak, de az úgynevezett Kollégiumi Értesítőből megtudjuk, hogy az 1941/42-es tanévben Mikó Jenő az 1/c osztály tanulója volt, és tandíjának nagysága elérte a 34 pengőt.⁵

Az általa mélyen tisztelt gimnáziumi osztályfőnöke az a Dr. János Ferenc volt, aki református lelkészként, és magyar–latin–görög szakos tanárként bevezette őt a nyelvek világába. Nagy hatással volt rá szaktudása és kifinomult modora. Nagyban gyarapította szókincsét és alakította beszédtechnikáját, ami egyházunkban Mikó Jenőt egyéniséggé formálta.

Az 1945 utáni kényszeres határzár azonban megghiúsította további tanulmányait a népes Sárospataki Református Kollégiumban. Mivel szülei törvénytisztelő emberek voltak, így hazaérkezése után Kassán folytatta – pontosabban újra kezdte – középiskolai tanulmányait. A kassai I. állami gimnázium növendéke volt 1945 és 1950 között. Az

³ *ft. Mikó Jenő keresztelési bejegyzése.* In Keresztségi anyakönyv a beszteri református egyházban 1931-ben. p. 90–91. [2021. május 20.]

⁴ Predbežné vzdelenie. Evidenčný list – Eugen Mikó. In Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Elnökségének Zsinati Levéltára [2021. február 17.]

⁵ Mikó Jenő tanulmányi bejegyzése. In DR. ZSIROS JÓZSEF ÉS TÁRCZY ÁRPÁD, *Sárospataki Ref. Főiskola Theol. Akadémiai és Gimnáziumi Évkönyve (Értesítője) 1941/42-dik iskolai évről (a 411. esztendő)*. Sárospatak: Nyomtatta Kisfaludy László a főiskola betűivel. LXXXVI. évf., p. 178. [2021. május 21.]

otthonos sárospataki magyar egyházi közeg után, a valóság talaja Kassa és annak állami reszlovakizációs folyamata lett.

Gimnáziumi tanulmányai során kátéoktatásra írták be szülei, ünnepélyes fogadalomtételére a kassai református templomban 1946. május 30-án, – éppen ma 75 esztendeje – került sor, ahol több mint 20 társával Jézus Krisztus mellett döntött és Ján Tomašula kézrátételével fogadta az Úr áldását.⁶

Kassán tanárai a természettudomány felé terelgették és az első nagy próbatétel után (érettségi vizsga), ami 1950. június 1-jén érte⁷, Pozsonyba érkezik, ahol az orvostudomány ifjú harcosa lett. Önmagában azonban vívódott, mert a papi hivatás felé érzett nagy vágyódást, és egyszerre csak – mint Kálvin Jánost „hirtelen megtéréssel” magához vonzotta az Úr. Még abban az iskolai évben Prágában találta magát a Comenius Fakultás Teológiai Karán. Ahogyan ő fogalmazott 1988 adventjén: „Szép reményű medikusból így lettem hát a prágai teológiai kar hallgatója.”⁸

Lelkészként, Isten szőlőskertjében

A prágai egyetemi évek után 1954. november 30-án kibocsátást nyert lelkészi szolgálatra a pozsonyi református templomban, ahol két társával – Ásványi Jánossal és Hanesz Sándorral együtt – Varga Imre püspök a vállukra helyezte a szolgálat palástját és hangsúlyozta a II-Tim 2:1-3 („Te azért, fiam, erősödjél meg a kegyelemben, amely Krisztus Jézusban van. És amit tőlem hallottál sok tanú előtt, azokat add át megbízható embereknek, akik mások tanítására is alkalmasak lesznek. Vállald velem együtt a szenvedést, mint Krisztus Jézus jó katoná-

⁶ ft. Mikó Jenő konfirmációi bejegyzése. In Konfirmáltak anyakönyve a kassai református egyházban 1946-ban. Konfirmáltak anyakönyve 1925-től 1958-ig, p. 90. [2021. május 20.]

⁷ Predbežné vzdelenie. Evidenčný list – Eugen Mikó. In Szlovákiai Református Keresztény Egyház Zsinati Elnökségének Zsinati Levéltára [2021. február 17.]

⁸ MIKLÓSY, PÉTER, Életutak: Mikó Jenő püspök, In *hét: A Csemadok KB Képes hetilapja*, 33. évf., 51. szám. 1988. december 16., p. 2.

ja.”) alapján, hogy a szolgálat terhes, de egyben örömteljes volta nyilvánvaló lesz.⁹

1954. december 1-jétől 1955. október 31-ig a Zsinati Elnökség D-632/1954-es leirata alapján a Rimaszombati Református Egyházközség püspöki segédlelkésze a szükséges állami hozzájárulás alapján, amelyet a Besztercebányai Kerületi Nemzeti Hivatal 1954. november 24-én állított ki. Ezután az előírt kétéves katonai szolgálatát töltötte 1957. október 30-ig. Onnan hazatérve rövid időre újból Rimaszombatba került (1957.11.01. – 1958.04.15.), majd a Lévai Református Egyházközségbe kapta dekrétumát, mint esperesi káplán, ahonnan féléves szolgálat után (1958.04.15. – 1958.10.31.) továbbállt, és tartósan nt. Nagy Sándor, a Dél-Nyitrai Református Egyházmegye „primus inter pares”-ának a segédlelkésze érsekújvári lakhellyel. Innen szinte beszolgált az egyházmegyét. Híresen–hírhedt martosi szolgálatának a kezdete, amikor is az ógyallai vasútállomáson a szekéren ülő gazda a fiatal világos öltönyben érkező lelképásztornak átnyújtja a szolgálat nélkülözhetetlen kellékét, a megfelelő „sarut” – a gumicsizmát, amit elsőre Mikó Jenő visszautasít, de a helyi út- és földviszonyok miatt kénytelen volt felölni és egészen a templombejáratáig abban a lábbeliben vándorolni.

A göröngyös, de szép öt éves legényéletű szolgálat után 1959. március 16-án abszolválta a lelkészképesítő vizsgákat, majd a Vágfarkasdi Református Egyházközség meghívásának tett eleget, amihez az állam a Nyitrai Kerületi Hivatal Egyházügyi Osztálya 89/1960-as számú leiratában hozzájárult.

Vágfarkasdon 20 évig szolgált, ahol házasságot kötött az ároni családból származó Dr. Borza Erzsébettel. Az Úr két leánygyermekkel áldotta meg közös életútjukat, Líviával és Adriennel. Bizonyosságtétele nyomán úri dolga volt ezen a szolgálati helyen. Ft. Mikó Jenő így értékelte ott töltött éveit: *„Ebben a községben szinte egy nemzedék nőtt fel a szemem láttára, és ez a generáció talán már megértett valamit abból, hogy sajátos realizmussal kell szemlélni az életet. [...] Ez azon-*

⁹ Új lelkészek kibocsátása egyházi szolgálatra. In *Kálvinista Szemle: A Szlovenszkói Református Keresztény Egyház Hivatalos Lapja*, XXV. évf., 12. szám., Bratislava, 1954. december, p. 6.

*ban nem jelenti a beletörődést, hanem azt, hogy napról napra többet kell akarni.*¹⁰

Hogy milyen viszony alakult ki a vágfarkasdi testvérek és az ott szolgáló Mikó Jenő lelkipásztor között nagyon szépen illusztrálja egy levél, amely Vágfarkasdon 1988. december 16-án keltezett Bereckyné Pál Zsuzsanna tollából: „Sok éve, hogy már nem láttuk egymást, benem azonban még friss az emlék. [...] Nagyon jó érzés volt hallani, olvasni egy igazán nyílt, nemes lelkű emberről, annál is inkább, hogy én személyesen is ismerem, itt [Vágfarkasdon] én egy vagyok az Ön előtt felnövő generációból. Mint az egyházunk lelkipásztorának része volt a lelki világom formálásában. A szülők, nagyszülők iránti tisztelet és szeretet, de általában egymás megbecsülését Öntől is tanultam és ezért hálával gondolok a püspök úrra.”¹¹ Egy másik hasonló hangvételű levél Lázárné Nagy Katalin részéről a következőképpen írta le Mikó Jenő vitalitását püspökké választása után: „Meggyőződésem, ha tart még az a fiatalkori lelkesedés és tenniakarás, amit én gyermekoromban megismertem Jenő bácsiban, akkor megfelelőbb embert nem is választhattak volna.”¹²

Vágfarkasdi szolgálatának kezdeti időszakára tehető az ő beszerzése az Állambiztonsági Hivatal részéről, mégpedig 1964. február 13-án 8879. regisztrációs szám alatt nyitották meg aktáját, aminek dokumentumait 1986. december 21-én megsemmisítették.¹³ Mikó Jenő, vágfarkasdi lelkipásztor 1966. január 1-jétől a bázeli teológián

¹⁰ MIKLÓSY, PÉTER, Életutak: Mikó Jenő püspök, In *hét: A Csemadok KB Képes hetilapja*, 33. évf., 51. szám. 1988. december 16., p. 2.

¹¹ Bereczky Pál Zsuzsanna Vlčany, 1988. december 16-án kelt levele, In Pozsonyi Református Egyházközség Lelkeszi Hivatala. Beérkező levelek sz. 19/1989. [2021. május 21.]

¹² Lázárné Nagy Katalin Komárom, 1988. december 18-án kelt levele, In Pozsonyi Református Egyházközség Lelkeszi Hivatala. Beérkező levelek sz. 34/1989. [2021. május 21.]

¹³ <https://www.upn.gov.sk/projekty/regpro/zobraz/?typ=kraj&kniha=57&strana=92> [2021. május 21.]

kiegészítő teológiai tanulmányokat folytatott¹⁴, ahol Karl Barthot és Oscar Cullmant hallgatta, sokat publikált és művelődött.¹⁵ Emellett Maťašík András kérésére bekapcsolódott a Kálvinista Szemle műfordítói csapatába és élénk disputák résztvevője lett az akkortájt szervezett békekonferenciáknak.

A Pozsonyi Református Egyházközség Presbitériuma ft. Maťašík András halála után 1981. május 24-én tartott rendes presbiteri gyűlésén Csukás Zsigmond esperes és ideiglenes felügyelő lelkipásztor elnökleite alatt, egyhangúlag döntött amellett, hogy az éppen 50. életévét betöltő, 25. éve szolgáló Mikó Jenőt választja a pozsonyi gyülekezet élére, aki 1981. február 18-tól már a Zsinati Tanács komáromi ülésétől a Kálvinista Szemle szerkesztőjeként tevékenykedett, így valamilyen szinten átvette azt a stafétát, amit az előző pozsonyi lelkészek végeztek. A presbitérium egyhangúlag mellette tette le voksát, és megindult a lelkészválasztási folyamat, amely 1981. november 22-én ért véget a lelkipásztor ünnepélyes beiktatásával. A pozsonyi református templomban ft. Horváth Zsigmond szolgált igehirdetéssel a Hab 2,1-4 (*„Örhelyemre állok, odaállok a bástyára, figyelek, várva, hogy mit szól hozzám és mit felel panaszaomra. Válaszolt is nekem az Úr, és ezt mondta: Írd le ezt a kijelentést, vésd táblákra, hogy könnyen el lehessen olvasni! Eldöntött dolog már, amiről kijelentést kaptál, hamarosan célhoz ér, és nem okoz csalódást. Ha késik is, várd türelemmel, mert biztosan bekövetkezik, nem marad el. Az elbizakodott ember nem őszinte lelkű, de az igaz ember a hite által él.”*) valamint a Lk 10,13-16 (*„Jaj neked, Korazin! Jaj neked, Bétsaida! Mert ha Tíruszban és Szidónban történtek volna azok a csodák, amelyek nálatok történtek, rég megtértek volna zsákruhában és hamuban ülve. De Tírusznak és Szidónnak könnyebb lesz az ítéletkor, mint nektek. Te is, Kaper-*

¹⁴ Zápísna napísaná dňa 9. novembra 1966 vo Veľkých Kapušanoch, na zasadnutí Synodnej rady vo sborovej sieni miestneho zboru so začiatkom o 18,00 hodine. In *ICI doboz, Spisový obal IV.*, p. 2., Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Elnökségének Levéltára, Komárom. [2021. május 19.]

¹⁵ A. KIS, BÉLA, In *Memoriam Mikó Jenő*. In *Kálvinista Szemle*. A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Hivatalos Lapja. Komárom: 2004. szeptember. LXXV. évf., 9. szám., p. 3.

naum, talán az égis emelkedsz? A pokolig fogsz alászállni! Aki titeket hallgat, engem hallgat, és aki titeket elutasít, engem utasít el, és aki engem elutasít, az azt utasítja el, aki elküldött engem.”) alapján szlovák és magyar nyelven.

Mikó Jenő pedig az 1Pt 2,9-10 alapján (*„Ti azonban választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet vagytok, Isten tulajdonba vett népe, hogy hirdessétek nagy tetteit annak, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket; akik egykor nem az ő népe voltatok, most pedig Isten népe vagytok, akik számára nem volt irgalom, most pedig irgalomra találtatok.”)* végzett magyar nyelvű igehirdetésében hangsúlyozta, hogy *„a gyülekezet és a lelkipásztor feladata: hirdetni és megszentelt élettel is bizonyosságát adni, hogy Ő a sötétségből a világosságra hívott el minket.”*¹⁶

Az Egyházügyi hivatal éppen abban az időben kereste a megfelelő embert ft. Varga Imre helyett, és az állami szervek épp ezért járultak hozzá ft. Maťašík András halála után gyors léptekkel Mikó Jenő vágfarkasdi lelkipásztor pozsonyi megválasztásához. Szabó Antal tanúvallomása alapján elmondhatjuk, hogy az egyházi közhangulat nagyban támogatta Mikó Jenő püspöki tisztségre való jelölését. Személye ellen azonban az aknamunka is megindult. Első nagy handicap-je az volt, hogy nemesi vér csörgedezett az ereiben. A másik külföldi megbízatásával függött össze. 1982-ben a kanadai Ottawában képviselte a református egyházat a Református Világszövetség nagygyűlésén. 1983-ban Vancouverben az Egyházak Világtanácsa nagygyűlésén vett részt Michal Hromaník püspökhelyetessel együtt. Még Ottawában 1982-ben Mikó Jenő összeismerkedett Dr. Komjáthy Aladár, montreáli református lelkésszel, akivel hazautazása közben, – mikor repülőgépük üzemanyagot vett fel – Montreálban rövid időre találkozott a repülőtéren. Michal Hromaník és Varga Béla is szintén potenciális jelöltek voltak, a szlovák evangélikus képviselőktől megtudták, és jelentették az államhatóság felé a találkozást. Azok, azon nyomban ejtették Mikó Jenő, pozsonyi lelkipásztor választhatóságát

¹⁶ CSUKÁS, ZSIGMOND, Lelkészbeiktatás fővárosunkban, In *Kálvinista Szemle: A Szlovákiai Ref. Ker. Egyház hivatalos lapja*. Bratislava: 1982. január. LIII. évf., 1. szám., p. 4.

a püspöki tisztségre.¹⁷ Érdekességként jelzem meg, hogy a templom és parókia között található kanadai hárs magjait adta át Dr. Komjáty Aladár Montreálban lelkipásztorunknak, ami élő bizonyítéka annak, hogy az emberi naivitás és hatalomvágy erősebb, mint a bölcs józan ész még az Egyházunk élén álló lelkipásztorai között is. Igaza volt gyülekezeti tagjának, kisegítő kántorának, Koncsol Lászlónak értékelve nem könnyű szolgálatát Mikó Jenő gyásztisztviszeteletén: *„Gúzsba kötve táncolt, ahogy a világiak mondják. Kísérőit nem mindig maga választotta maga mellé, hivatali munkatársait sem mindig csak ő hívta el, azoktól pedig, akiket szeretett volna, nem szabadulhatott.”*¹⁸

Egyházmegyei és egyházkerületi szolgálatai

A kétnyelvű pozsonyi közösség szolgálata kibővült az egyházkerületi és egyházmegyei tevékenységgel. A „sokat ígérő” 1983-as tisztújítás során a pozsonyi származású Cséplő Ferenc és Dr. Francú Lehel mellett Mikó Jenőt zsinati lelkészi rendes taggá választották.¹⁹ Nt. Csukás Zsigmond esperes lemondása után Mikó Jenőt 1986. június 17-én esperesi tisztségre jelölték a Pozsonyi Református Egyházmegye közgyűlésén, amit a pozsonyi presbitérium 1986. szeptember 30-án tartott ülésén is megerősített. Ehhez megkapta az állami hozzájárulást MK 6468/86-os számú leiratban.²⁰

¹⁷ SZABÓ, ANTAL, A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Története, kézirat 1987, In 550 /1987 Fórum Kisebbségkutató Intézet Irattára, Somorja, p. 160. [2021. május 25.]

¹⁸ KONCSOL, LÁSZLÓ, „Gúzsba kötve táncolt...”, In Kálvinista Szemle: A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház hivatalos lapja, Komárom, 2004. szeptember, LXXV. évf., 9. szám., p. 3.

¹⁹ Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Synody Ref. kresť. cirkvi na Slovensku, ktoré sa konalo dňa 25. augusta 1983 v Rimavskej Sobote. In IC2 doboz, Spisový obal III., p. 9., A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Elnökségének Levéltára, Komárom. [2021. február 17.]

²⁰ Jegyzőkönyv, felvéve a pozsonyi Ref. Ker. Egyház presbitériumának 1986. szeptember 30-án a 6 órakor kezdődő bibliaóra után a lelkészi hivatal helyiségében. In A bratislavai-pozsonyi ref. ker. egyházközösség presbitériumi gyűlésének jegyzőkönyve 1976.május 27. - 1995. június 30., p. 166.

Horváth Zsigmond püspök halála után 1988. június 28-án Egyházunk Zsinata Komáromban rendkívüli jelölő közgyűlést hívott össze, ahol Mikó Jenő pozsonyi lelkészt jelölték az egyház új püspökévé, majd a gyülekezetek megválasztották.²¹ Mikó Jenő beiktatása Komáromban zajlott 1988. december 15-én, ahol az igehirdetés szolgálatát magyar nyelven nt. Csatlós Sándor, nagykaposi lelkipásztor hirdette a Mt 20,25-28 („*De Jézus magához hívta őket, és ezt mondta: Tudjátok, hogy a népek felett zsarnokoskodnak fejedelmeik, és vezetőik hatalmaskodnak rajtuk. De közöttetek ne így legyen, hanem aki nagyá akar lenni közöttetek, az legyen a szolgáток, és aki közöttetek első akar lenni, az legyen a rabszolgáток. Mert az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért.*”) alapján, aki arra szólította fel az órállót, hogy legyen számára példa Jézus Krisztus, aki azért jött, hogy szolgáljon. Az egyház „*primus inter pares*”-a igehirdetésében a Mk 1,15 („*Beteljesedett az idő, és elközelített az Isten országa. Térjeteк meg, és higgyetek az evangéliumban!*”) alapján kihangsúlyozta, hogy „*hinni az evangéliumban azt jelenti, új síkon indul az életünk.*” Állami részről Dr. Vincent Máčovský, miniszterhelyettes köszöntötte. A Magyarországi Református Egyház részéről Dr. Tóth Károly, püspök adta át a testvéregyház köszöntését.²²

A nagy munka helyzetjelentéssel kezdődött. Mikó Jenő szolgálata elején azt jegyezte fel, hogy 1988-ban 80 gyülekezet várta, hogy önálló lelkipásztora legyen.²³ Az akut lelkészhiányra kiútkeresésként először 1990-ben kateketikai szeminárium jött létre Komáromban, majd 1992-ben Kassán, végül a Zsinati Tanács a Szlovák Köztársaság Alkotmányának 24. §-a és 42. §-a, valamint a 172/1990. számú főis-

²¹ POPÉLY, ÁRPÁD, A *(Cseh)Szlovákiai magyarság történeti kronológiája 1944-1992*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 2006., p. 420.

²² Mikó Jenő püspök beiktatása. In *Kálvinista Szemle: A Szlovákiai Reform. Ker. Egyház hivatalos lapja*. Pozsony, 1988. december. LX. évf. 12. szám. p. 3.

²³ MIKÓ, JENŐ. A Szlovákiai Református Egyház. In BARCZA, JÁNOS – BÜTÖSI, JÁNOS. „*Tebenned bíztunk eleitől fogva...*”. A magyar reformátusság körképe. Debrecen: Kiadja a Magyar Református Világtalálkozó Alapítvány, 1991. p. 102.

kolai törvény értelmében megalakult a Calvin János Teológiai Akadémia 1994 szeptemberétől. Ez az intézmény a Losonci Teológiai Szeminárium jogutódjaként jött létre.²⁴

Egyházkormányzói munkájáról a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház V. Zsinatának 6. ülésén számolt be, ahol értékelte az 1989 novemberétől zajló eseményeket. Az 1989-1991 közötti időszakban pontosan 46 hálaadó gyülekezeti alkalmon szolgált igehirdetéssel. 1989-1991 között 8 lelkipásztort és 1 levitát állított örállóul a gyülekezetek élére. A zsinati atyák előtt szót emelt az antikonzervativitás ellen, kérte a Bibliaolvasó Vezérfonal foganatosítását a lelkési és világi egyházvezetéstől gyülekezeteinkben, újra értelmezte az ökumenizmus elveit, és az élő hitgyakorlatok közé besorolta az evangelizációk sorozatát, de nem hagyta szó nélkül a modern betegségeket sem, mint a földi hatalomnak való szolgálatot és annak való behódolást, a szabadság fogalmának helyes bibliai és helytelen, világ szerinti értelmezését. Örömdetesnek értékelte a lelkészképzésre jelentkező növendékek számát: az 1991/92-es iskolai évben Prágában 27, Pozsonyban 13 és Budapesten 8, összesen 48 hallgató folytatott Felvidékről teológiai tanulmányokat és készült a szent szolgálatra egyházunkban.²⁵ Az új egyházi Alkotmánnyal részben sikerül stabilizálni egyházunk helyzetét.

A nagy feladatok között szerepelt az új templomok építése: Dunaszerdahely, Párkány és Böggellő. Külföldi protestáns segélyszervezetekkel való élénk kapcsolattartás eredményezte több templom, parókia és gyülekezeti ház felépítését és rekonstrukcióját is. A dunaszerdahelyi református templom alapkövét 1994. december 11-én helyezték el, id. Görözdí Miklós lelkészsége alatt, dr. Mikó Jenő és a Dunántúli Egyházkerület püspöke, Márkus Mihály jelenlétében. Dr. Mikó Jenő a Mt 18,12 („*Mit gondoltok? Ha egy embernek száz juha van, és eltéved közülük egy, vajon nem hagyja-e ott a kilencvenkilencet a hegyekben, és nem megy el megkeresni az eltévedtet?*”) alapján és Dr.

²⁴ Református Teológiai Akadémia alapítása – körlevél. In Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Levéltára. kézirat. [2021.május 25.]

²⁵ Dr. MIKÓ JENŐ, A SZRKE EGYHÁZ V. ZSINATÁNAK 6. ülése. In Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Levéltára. kézirat [2021.május 25.]

Márkus Mihály az IKor 3,11 („*Mert más alapot senki sem vethet a meglevőn kívül, aki Jézus Krisztus.*”) alapján hirdették Isten Igéjét.²⁶ A dunaszerdahelyi templomépítéshez a Pozsonyi Református Egyházközség 50.000 Sk-val járult hozzá.²⁷

A lelkipásztorok továbbképzését pártfogolta német, angol illetve francia nyelvterületen biztosított számukra féléves, illetve éves továbbképzéseket.

Élénk kapcsolatot ápolt az elcsatolt területeken élő reformátusokkal is. Egyházunk volt az első, aki a Romániában kialakult véres forradalomra segélyrakományokkal válaszolt 1989 karácsonyán. Ennek eredményeképpen 1990. május 8-án Nagyváradon püspökké szentelik Tőkés László református lelkipásztort, ahol a püspöki beiktatást Mikó Jenő, a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház püspöke végezte²⁸ az 1 Sám 3,9 alapján: „*Azért ezt mondta Éli Sámuelnek: „Menj, feküdj le, és ha újból szólít, ezt mondd: Szólj, Uram, mert hallja a te szolgád! Sámuel elment, és lefeküdt a helyére.*”²⁹

²⁶ Görözdí Miklós, Lelkipásztori beiktatás és templom-alapkövetél. In *Kálvinista Szemle: A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház hivatalos lapja*. Komárom, 1995. február, LXVI. évf., 2. szám. p. 8.

²⁷ Jegyzőkönyv, felvéve a bratislavai-pozsonyi Ref. Ker. Egyházközség presbitériumának gyűlésén 1997. június 19-én csütörtök este 18.00 órai kezdettel a Lelkeszi Hivatal helyiségében. In *A bratislavai-pozsonyi ref. ker. egyházközség presbitéri gyűlésének jegyzőkönyve 1995. augusztus 16. - 2002. október 15.*, p. 96.

²⁸ POPÉLY, ÁRPÁD, A (Cseh)Szlovákiai magyarság történeti kronológiája 1944-1992. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 2006., p. 475.

²⁹ Dr. Tőkés László püspök beiktatása. In *Kálvinista Szemle: A Szlovákiai Reform. Ker. Egyház hivatalos lapja*. Pozsony, 1990. június. LXI. évf. 6. szám., p. 1.

Milyen volt a Pozsonyi Református Egyházközségben való forgalódása?

Már 1985-ben gyülekezeti szolgálatával kapcsolatban megfogalmazta, hogy *„el kell gondolkodnunk a most gyakorlatban lévő istentiszteleti rendtartásunk felett, mivel annak számlájára írhatjuk gyülekezeti tagjaink nagyfokú passzivitását.”*³⁰

Mikó Jenő lelkipásztor fontosnak tartotta a közösségi összejevetek bensőséges légkörét. Személyes elhívásában, igehirdetéseiben, látásában jól szemléltette, hogy a közösség a legfőbb cél. Épp ezért szorgalmazta a presbitériummal együtt a gyülekezeti terem felújítását. Első nagy közösségi összefogásként, sok teherrel és gondnal, de nagyon nagy örömmel töltötte meg a közösség 1986. december 21-én, advent 4. vasárnapján a felújított gyülekezeti termet, aminek összköltsége elérte a 75.000 Kcs-t. Méltó helye lett a találkozásnak, az Ige hirdetésének, az éneklésnek és a bensőséges úrvacsorai közösségeknek.³¹

Gazdasági munkálatok

A XX. század 80-as éveiben nagy segítségére volt a gazdasági munkálatok tekintetében Jakab Elemér főgondnok, Hodosy Vince presbiter és id. Cséplő Ferenc mérnök. Majd az újonnan megválasztott presbitériumban helyett foglaló ifj. Cséplő Ferenc és 20 évig a gazdasági bizottság elnöke, Kremenák Iván testvérünk, aki munkájánál fogva is mindig felkészült és napra pontos árajánlatokat, aktuális számokkal elkészített éves gazdasági terveket és eredményes tárgyalásokat folytatott a munkálatok kivitelezőivel. Néhai Kremenák Iván bizonyosságtétele nyomán tudom, hogy mivel a püspök úr nagyon nehezen –

³⁰ MIKÓ, JENŐ, A Pozsonyi Református Egyházközség életéről. Bratislava, 1985. november 14. In Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Levéltára. kézirat. [2021. május 21.]

³¹ Jegyzőkönyv, felvéve a pozsonyi Ref. Ker. Egyházközség presbitériumának 1987. február 27-én a lelkeszi hivatal helyiségében megtartott renden gyűlésen a 6 órakor kezdődő bibliaóra után. In *A bratislavai-pozsonyi ref. ker. egyházközség presbitéri gyűlésének jegyzőkönyve 1976. május 27- 1995. június 30., p. 169-170.*

sőt egyáltalán – nem kezelte a technika újkori vívmányait, így sok hivatali ügyintézkést kellett lebonyolítania.

Mikó Jenő azonban minden tárgyaláson személyesen vett részt, felügyelte a munkálatokat. A legfontosabb gazdasági kivitelezések között a presbitériummal karöltve részt vállalt a bérházban és a parókián a lefolyócsövek rozsdásodásával kapcsolatos intézkedésekben, a templom harangjának villanyosításában, a templom világításának és villanyberendezésének optimális megoldásában, a templomablakok cseréjében, a templom festésében és fűtésében, templomtetőzetének rendbetételében, a belső udvari rész tetőjavításában, a kémények és a kerítési fal javításában, a csatornázás és a kapuk javításában, a kaputelefonok bevezetésében, a segédlelkési lakás felújításában, valamint a bérház egyes lakásai tartozékainak a beszerzésében.³²

Gyermekmisszió

A XX. század 80-as éveiben Puskás Gizella nőtestvérünk vezette a gyermekistentiszteleteket, akinek hitmélyítő alkalmaira még mai napig emlékeznek a testvérek. Mikó Jenő a konfirmációra való felkészítést (püspöki időszakát leszámítva) vezette.

Szolgálatára kezdetén a gyülekezeti éneklést az a Tóth Károly kántor kísérte, aki már négy beiktatott lelkipásztor mellett szolgált és önszorgalomból 14 évesen kezdett el orgonaszolgálattal foglalkozni. Először a 84. zsoltár dallamvilágát sajátította el.³³ A 88 éves korában is vitális Tóth Károly mindig kész volt a közös szolgálatra és több mint 60 éves kántori szolgálatára során soha nem mondott nemet a gyülekezetnek. Mindig a gyülekezet volt az első számára. Tóth Károly halála után a XX. század 90-es éveitől az akkori énekkar vezetője és a gyülekezet kántora, a barsi gyökökkel rendelkező Cséfalvay

³² A bratislavai-pozsonyi ref. ker. egyházközség presbitéri gyűléseinek jegyzőkönyve. 1976. május 27. – 1995. június 30.

A bratislavai-pozsonyi ref. ker. egyházközség presbitéri gyűléseinek jegyzőkönyve 1995. augusztus 16. – 2002. október 15.

³³ PERES IMRE, Tóth Károly, In *Kálvinista Szemle: A Szlovákiai Reform. Ker. Egyház hivatalos lapja*. Bratislava, 1989. január, LX. évf., 1. szám., p. 4.

Zsoltné szül. Agg Zsuzsanna lett, aki a gyülekezetben 19 évesen ismerte meg Megváltóját³⁴, majd hitvestársát.

Az egyházfi mindig a gyülekezet aktuális fiatal családja lett. Palcsóék után Patákék vették át a stafétát, és sokszor a gyülekezetbe érkező, itt otthonra és élő közösségre találó fiatal családokból lettek megválasztva ezzel is biztosítva önfenntartásukat a pozsonyi nagyvilágban.

Aktív és következetes gyermekmisszió folyt. Elkötelezett testvérek végezték a szolgálatot. Először is háromtagú bizottság alakult a Pozsonyi Református Egyházközség presbitériumán belül, amelyet Balassa Euniké, Cséfalvay Zsolt és Vajda Péter alkottak.³⁵ A missziói munka eredményességét erősítette a Klubhelyiség létrejötte. A püspök úr a szolgálattevők látáskörét azáltal színesítette és szélesítette, hogy a rendszerváltás után lehetővé tette számukra a külföldi konferenciákon való részvételt. A pozsonyi presbitérium tagjai közül dr. Varček Anna és Watzka Lenke testvéreink Bécsben vettek részt Református Nők Konferenciáján. Cséfalvay Zsolt egyházunkat és egyben gyülekezetünket egy görögországi missziói konferencián képviselte. Az ökumenikus mozgalomban Dobay Margit presbiternőtestvérünk szolgált hittel és reménységgel.³⁶ Vendégelődők is megfordultak a gyülekezetben. Az elsőik között szerepelt az Iszákos mentő misszió magyarországi vezetője, néhai id. Balogh Zoltán lelkipásztor.

³⁴ ZUZANA CSÉFALVAYOVÁ, Evanjelizácia je zvestou o Ježišovej láske, In *Kalvínske Hlasy: Úradný orgán Reformov. kresť. cirkvi na Slovensku*. Bratislava, október 1990, LIX. roč., č. 10., p. 12.

³⁵ Jegyzőkönyv, felvéve a bratislavai Ref. Ker. Egyházközség presbitériumának 1992. január 30-án csütörtökön 18.00 órai kezdettel a lelkeszi hivatal helyiségében megtartott renden presbiteri gyűlésen. In *A bratislavai-pozsonyi ref. ker. egyházközség presbiteri gyűlésének jegyzőkönyve 1976. május 27- 1995. június 30.*, p. 204-214.

³⁶ Jegyzőkönyv, felvéve a bratislavai Ref. Ker. Egyházközség presbitériumának 1992. január 30-án csütörtökön 18.00 órai kezdettel a lelkeszi hivatal helyiségében megtartott renden presbiteri gyűlésen. In *A bratislavai-pozsonyi ref. ker. egyházközség presbiteri gyűlésének jegyzőkönyve 1976. május 27- 1995. június 30.*, p. 204-214.

Cséfalvy Zsolt irányításával több főiskolai hallgató is részt vett a szolgálatban. Munkatársai Erdélyi Zsuzsanna, Lázár Ibolya, Pelle Beáta főiskolások, és Vajdáné Pálincás Katalin nőtestvérünk voltak.³⁷ A gyermekek között felmérés készült a családok állapotáról. Két csoportban folyt a munka: 30-35 gyermekkel. A kisebbik csoportba már két éves kortól jártak a gyermekek. Nyári gyermektábor résztvevőinek a száma elérte a 120 gyermeket, és bizony sokakat vissza kellett utasítani.

Az aktív gyermekevangelizációt három napos elcsendesedések útján végezték személyes hitbeli példák felvillanásával. Cséfalvy Zsolt és társai az alistáli Pénuel központban nt. Peres házaspárral karöltve szerveztek hitmélyítő alkalmakat. 1992. július 16-19. között mélyen szívükbe vésődött: „Új szövetséged elfogadom”.³⁸ Emellett a presbitérium szorgalmazta az egyetemistákkal való foglalkozásokat is, akiket ittlétük alatt be kell vonni a gyülekezetbe. Ezzel a céllal Cséfalvy Zsolt és Szatmáry Zoltán foglalkoztak a serdülőkkel is.³⁹ A presbitérium tagjai hozzá kezdtek a keresztyén iratmisszió terjesztéséhez, a Harmat Kiadó könyveit közre adták a gyülekezet számára.⁴⁰

³⁷ Jegyzőkönyv, felvéve a bratislavai-pozsonyi Református Keresztyén Egyházközség 1993.március 14-én megtartott rendes évi közgyűlésén Ft. Mikó Jenő püspök igeszolgálatát után. In *A bratislavai-pozsonyi ref. ker. egyházközség presbitéri gyűlésének jegyzőkönyve 1976. május 27. - 1995. június 30.*, p. 238-239.

³⁸ ifj. VÁMOS BÉLA, Alistál. In *Kálvinista Szemle: A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház hivatalos lapja*. Bratislava, 1992. augusztus. LXIII. évf., 8. szám., p. 4.

³⁹ Jegyzőkönyv, felvéve a pozsonyi Ref. Ker. Egyházközség presbitériumának 1993. jan. 19-én a 18.00 órai kezdettel a lelkeszi hivatalban helyiségében a 17.00 órakor kezdődő bibliaóra után. In *A bratislavai-pozsonyi ref. ker. egyházközség presbitéri gyűlésének jegyzőkönyve 1976. május 27. - 1995. június 30.*, p. 224-232.

⁴⁰ Jegyzőkönyv, felvéve a bratislavai-pozsonyi Református Keresztyén Egyházközség presbitériumának 1996. január 31-én a Lelkeszi Hivatalban helyiségében megtartott rendes gyűlésén 17.00 órai kezdettel. In *A bratislavai-pozsonyi ref. ker. egyházközség presbitéri gyűlésének jegyzőkönyve 1995. augusztus 16. - 2002. október 15.*, p. 33-34.

A misszió eredményei: ifjúsági találkozó Pozsonyban a tavasz első napján 1992-ben, ahol középpontban az ismert ige állt: „*Ha emberek vagy angyalok nyelvén szólok is, szeretet pedig nincs bennem...*” (IKor 13,1)⁴¹ A pozsonyi segédlelkészek közül, főleg Palágyi Péter lelkésztestvérünk szorgalmazására az ország különböző pontjain nyári táborokat és lelki alkalmakat szerveztek. Jablonca, Perbenyik, később Nagyráska, de említhetnék még Nagysallót is, ahol a fiatalok nemcsak énekeltek, hanem imádkoztak, Jézushoz fordultak, és végül megszervezték önmagukat, realizálódott 1992-ben a Fiatalfiatalság Szövetségének létrejötte.

Diakónia

A Kálvinista Szemle hasábjain jelent meg Balassa Euniké presbiter-testvérünk egyik gondolata, amely meghatározta a gyülekezeti diakóniát: „*Tenni valamit*” vagyis kilépni a másik ember felé. Felvillantani az igényt az együttlétre, a közös első Szilveszterezésre. Az igazi összhang Jézus Krisztus jelenlétét tükrözte. A helyes közösségi igény ott fogalmazódik meg, „*ahol az első helyet át adják Krisztusnak.*”⁴² A diakóniai és missziói szolgálat eszköze az anyagiak előteremtése volt. Balassa Euniké részt vett a kibővített gazdasági bizottság ülésén és kérte, hogy a gyermekmisszióra és mentőmisszióra 3-3000 korona legyen a presbitérium által megszavazva.⁴³ 1996. augusztus 29-én a presbitéri gyűlésén, amelyet a presbitérium határozatilag elfogadott, döntöttek egy főállású diakónus keresése mellett és munkaköri leírásában, akit a Zsinat mellett működő Diakóniai Bizottság segítségével szerettek volna szolgálatban állítani.

⁴¹ ORÉMUS ZOLTÁN, Ifjúsági találkozó Pozsonyban, In *Kálvinista Szemle: A Szlovákiai Református Keresztény Egyház hivatalos lapja*. Bratislava, 1992. május. LXIII. évf., 5. szám., p. 8.

⁴² Hírek: Pozsony. In *Kálvinista Szemle: A Szlovákiai Reform. Ker. Egyház hivatalos lapja*. Bratislava, 1990. április. LXI. évf., 4. szám., p. 4.

⁴³ Jegyzőkönyv, felvéve a bratislavai Ref. Ker. Egyházközség kibővített Gazdasági Bizottságának 1992. szeptember 22-én a lelkesi hivatalban megtartott gyűlésén a hat órákor kezdődő bibliaóra után. In *A bratislavai-pozsonyi ref. ker. egyházközség presbitéri gyűlésének jegyzőkönyve 1976. május 27. - 1995. június 30.*, p. 217-218.

A templom elé elkészült a hirdetőtábla is. Megindult az aggkorú testvérek számára a fülhallgatók beszerzése. Cséfalvay Zsolt és Vajda Péter gyülekezeti napok szervezését szorgalmazták, ahol az első vendégek között szerepelt a Peres házaspár. A kiszélesedett presbiteri és pótpresbiteri kör között létrejött egy háló, amelynek része volt a vásárnapi ebédek megszervezése a gyülekezetben a segédlelkészek és az egyetemisták számára, a kórházi és egyéni családlátogatások koordinálása, a diakóniai igazolványok kiállítása a szolgálattevők részére, végül pedig a nagy álom az intézményesített szeretetotthon, amelynek alapját később a Kardia szervezet létrehozása célozta meg, amivel az Egyházközségi Közgyűlés 2002. november 11-én egyet értett, és amit 2002. december 27-én regisztráltak az állami szervek a minisztériumban. A diakóniai kör aktív tagjai között találjuk Egry Márta, Buzala Szilvia, Halás Ibolya és Watzka Lenke nőtestvérünket.

Értékelés

Illyés Gyula nyomán, Mikó Jenő a puszták népének valóságos képviselője, és mégis életpéldájával ennyi embert mozgatott meg maga körül. Püspöki szolgálatának bilanciója 8 év, amit még az Izdobabeszterri Keresztelési Anyakönyv is megőrzött. Gyülekezeti szolgálatának statisztikai eredménye 252 keresztelő, 83 házasságkötés, 218 temetési szolgálat, és 135 (az 1988 és 1991 közötti időszakról nincsenek adataink) ifjú konfirmációi fogadalomtételének a tanúja. Felesége származási helyén Gömörben, a vígtelkei református templomszentelés alkalmával megvallotta 1993. augusztus 18-án, Kálvin lelki arcvonásait magán hordozva, amikor értékelte a mögöttünk lévő rezsimnek sanyargatását önreflexiót tartva: *„Amikor egy nép újból élni akarásáról tesz tanúbizonyságot, akkor nekünk komoly töredelemmel és bűnbánattal kell feltennünk a kérdést: „mi hol követtünk el mulasztást, hogy népünk hátat fordított a templomnak, hátat fordított az iskolának és beállt az asszimiláció sodrásába?”*⁴⁴

⁴⁴ Vígtelkei Református Egyházközség videofelvétele készült 1993. augusztus 18-án templomszentelés alkalmával. [2021. május 25.]

Minden gondolat, tett, mulasztás mögött azonban Mikó Jenő jelmondata áll: „NAGYOBB FELELŐSSÉGGEL”⁴⁵, amelynek alapja a lelki munka, hiszen Ő nemcsak leírta hivatalos közlönyünkben, hanem életével tanúsította: *„Igen nagy szükség van minden egyes egyháztagunk felelős szolgálatára. Csak így alakul ki az a kegyességi forma, amelyik hitvalló őseinket korunk alkotó közösségévé avatta, s amelyik a mában is erőbázisa lesz a nagy terhek közös vállalásának és elhordozásának s megtanít istenfélelemre, egymás megbecsülésére, népünk, egyházunk szeretetére.”*

Épp ezért hangsúlyozta olyan böszén az egyházban, a gyülekezetekben, a teológusok, katekéták, léviták és lelkipásztorok körében az aktív és mindent felvállaló teherhordozást, mert tisztában volt Jézus őszinte kijelentésével, ami nemcsak neki szólt, hanem akkor is és ma is mindenkinek: *„Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok, és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok nektek. Vegyétek magatokra az én igámat, és tanuljátok meg tőlem, hogy szelíd vagyok, és alázatos szívű, és megnyugvást találtok lelketeknek. Mert az én igám boldogító, és az én terhem könnyű”* (Mt 11,28-30).

⁴⁵ MIKÓ JENŐ, Nagyobb felelősséggel, In *Kálvinista Szemle: A Szlovákiai Reform. Ker. Egyház hivatalos lapja*. Bratislava, 1989. szeptember, LX. évf., 9. szám., p. 1-2.